Diagnoza świadomości prawnej Polaków – konferencja w Sądzie Najwyższym

Jak przeciwdziałać niskiej świadomości prawnej Polaków – zastanawiali się uczestnicy konferencji zorganizowanej 7 marca w Sądzie Najwyższym w Warszawie. Wzięli w niej udział prawnicy, przedstawiciele szkolnictwa, rzecznicy oraz dziennikarze.

Patronat nad konferencją przyjęła prof. dr hab. Małgorzata Gersdorf, Pierwsza Prezes Sądu Najwyższego. Mówiła o potrzebie budowania pozytywnego wizerunku sądów i sędziów. Opinia kształtowana jest bowiem przez media, stąd ważne jest, by prostować błędne informacje, reagować, komentować i przedstawiać swoje argumenty.

Moderatorem konferencji był dr hab. Krystian Markiewicz, prezes Śląskiego Oddziału SSP Iustitia.

Podczas konferencji **dr Tomasz Baran** z Wydziału Psychologii Uniwersytetu Warszawskiego skomentował wyniki badania przeprowadzonego z inicjatywy Kwartalnika „Iustitia" przez agencję badawczą Maison&Partners we współpracy z Warsaw Enterprise Institute. Przykładowo, tylko 36% badanych zdaje sobie sprawę, że pismo z sądu nadane listem poleconymi i nieodebrane w terminie awizowania zostanie uznane za doręczone i będzie miało skutki formalne. Ponad połowa błędnie uważa, że sędziowie w Polsce są członkami partii politycznych, a zaledwie co trzeci zdaje sobie sprawę, że testament można odwołać w dowolnej chwili albo ma świadomość braku możliwości rozpoznania apelacji wniesionej po terminie. Dominuje przekonanie o nadmiernej biurokracji i opieszałości sądów powszechnych, braku nowoczesności oraz zaangażowaniu politycznym sądów powszechnych.

Jedna trzecia badanych deklarowała brak potrzeby korzystania z pomocy prawnej, ale na pytanie, gdzie by jej szukali, wskazywali przede wszystkim adwokatów, w następnej kolejności radców prawnych, internet i znajomych.

Dr Baran przyznał, że negatywny wizerunek sądów i sędziów kreowany jest w mediach, niestety osobisty kontakt obywatela z sądem nie weryfikuje tego wizerunku pozytywnie.

Z kolei **dr hab. Norbert Maliszewski** omawiał temat „Rozpad społeczny jako efekt sporu o Trybunał Konstytucyjny”. Jego zdaniem, po niemal stu dniach nowego rządu, społeczne postawy są bardzo silnie spolaryzowane, a źródłem społecznego rozłamu jest spór o Trybunał Konstytucyjny. Wyniki sondażu Ariadna pokazują, że koszty tego sporu są bardzo duże dla Sejmu RP i prezydenta, ale traci na tym również autorytet Trybunału Konstytucyjnego. Na przestrzeni trwającego kryzysu niezmiennie ok. 50 proc. badanych zarzuca rządowi działania sprzeczne z demokracją.

Spór o TK ma nie tylko negatywne konsekwencje polityczne, ale skutkuje także utratą zaufania do instytucji i urzędów publicznych, także do sądownictwem i prawa w Polsce – komentuje dr hab. Norbert Maliszewski.

O potrzebie edukacji prawnej i jej wpływie na funkcjonowanie państwa, gospodarki i życia społecznego mówił **prof.** Akademii Leona Koźmińskiego **dr hab. Przemysław Polański**. W jego opinii problem niskiej świadomości prawnej polskiego społeczeństwa dotyczy nie tylko *przeciętnego Kowalskiego*, ale w coraz większym stopniu staje się także udziałem administracji, prawników, a także sędziów, profesorów prawa oraz samego prawodawcy. Mało wiemy na ten temat, bo nie są prowadzone w tym zakresie żadne badania. Przyczyn tego stanu rzeczy prof. Polański upatruje w inflacji legislacji, przepisy liczone są w dziesiątkach tysięcy. Z pewnością na ten stan rzeczy wpływa m.in. konieczność dostosowywania się do prawa unijnego, ale badania porównawcze wykazują jasno, iż to nasz kraj posiada obecnie najbardziej niestabilny system prawny w Unii Europejskiej – uważa prof. Polański. Nieustające zmiany w systemie prawnym uniemożliwiają w istocie funkcjonowanie państwa prawa – stwierdził.

Jego zdaniem, problemem jest także przestarzałość obowiązujących obecnie rozwiązań prawnych. Równie niebezpieczna jest towarzysząca jej bardzo niska jakość przyjmowanej legislacji, która wymaga ciągłych poprawek. Polska nie dysponuje w dodatku nawet jednym porządnym, dostępnym dla każdego obywatela systemem informacji prawnej, w którym Kowalski mógłby odnaleźć ujednoliconą wersję rozporządzeń wykonawczych.

Zdaniem prelegenta, w świadomości prawnej

najwybitniejszych znawców prawa funkcjonuje raptem kilkadziesiąt aktów normatywnych, które w istocie stanowią „faktycznie" obowiązujące prawo. Nikt nie bada tego, w jakim zakresie przyjmowane kolejne regulacje są stosowane przez sądy i czy w ogóle są stosowane. Zdaniem prelegenta, obok doraźnych działań zwiększających świadomość prawną Polaków w odniesieniu do podstaw prawa „codziennego", należy podjąć daleko idące działania mające na celu – w pierwszej kolejności – zapanowanie nad inflacją prawa. W drugim kroku należy - zdaniem prof. Polańskiego - usunąć z systemu gigantyczną ilość aktów, które nie są w ogóle wykorzystywane – co można zweryfikować sięgając do baz aktywności użytkowników gromadzonych przez dostawców komercyjnych rozwiązań prawnych, takich jak Legalis Wydawnictwa C.H.Beck. W trzecim kroku, należy skupić się na modernizacji obowiązujących regulacji, w tym jego dalszemu uproszczaniu.

Zdaniem prof. Polańskiego, „można postawić hipotezę badawczą, że nawet najlepsi znawcy prawa nie znają ponad 99% obowiązujących w Polsce przepisów. Co można zrobić, aby ten bardzo zły stan rzeczy zmienić? Tworząc prawo musimy przede wszystkim wiedzieć, po pierwsze, co chcemy osiągnąć, po drugie, czy istnieją alternatywne sposoby osiągnięcia celu i, po trzecie, jakie będą tego skutki. Zacznijmy od fundamentów".

Z kolei **SSO Marta Szczocarz-Krysiak i SSR Tomasz Zawiślak** przedstawili projekt edukacji prawnej Oddziału Śląskiego SSP „Iustitia" i informator „Apteczka prawna". Kilka lat temu sędziowie związani z Oddziałem Śląskim SSP IUSTITIA przystąpili do realizacji długofalowego projektu „Edukacja prawna młodzieży". Po jakimś czasie przyłączyły się do niego kolejne Oddziały: we Wrocławiu, Poznaniu i Warszawie. Powstał zespół kierowany przez SSO Martę Szczocarz-Krysiak i SSO Krystiana Markiewicza, w którego skład wchodzi kilkudziesięciu sędziów.Opracowano program, który obejmuje podstawową wiedzę o pozycji ustrojowej sędziów i sądów, a także o prawie cywilnym, karnym, rodzinnym oraz zagadnieniach prawnych związanych z internetem. Cykl zajęć składa się z czterech lekcji, w czasie których omawiane są takie zagadnienia jak: zasady bezpiecznego korzystania z zasobów sieci, ochrona praw autorskich, dobra osobiste i odpowiedzialność za ich naruszenie, zawieranie umów, dziedziczenie,

zasady odpowiedzialności karnej, kwestie dotyczące alkoholu i narkotyków, zagrożenia wynikające z przynależności do różnego rodzaju nieformalnych grup, władza rodzicielska, funkcjonowanie dziecka w rodzinie patologicznej i alimenty. Sędziowie mówią także o niezawisłości sędziów i niezależności sądów, podkreślając dlaczego są one tak ważne dla każdego człowieka. Poruszane są zagadnienia procesowe takie jak obowiązki świadka, prawa i obowiązki strony (np. dlaczego warto odbierać korespondencję z sądu i zasięgać porady prawnej u adwokata lub radcy prawnego).

Przekazywane uczniom informacje mają być jak najbardziej praktyczne. Prelegenci często odwołują się do przykładów z życia codziennego. Podstawowym założeniem jest otwarty charakter lekcji, a nie sztywne trzymanie się programu. Często padają zaskakujące pytania, niekoniecznie obejmujące temat zajęć, np. czy trzeba mieć znajomości żeby zostać sędzią, czy sędziowie biorą łapówki i ile zarabiają? Oprócz sędziów, zajęcia prowadzą także pracownicy naukowi, doktoranci, studenci i doradcy podatkowi.

Bardzo ważnym elementem projektu jest książka „Apteczka Prawna – Lex bez łez”, która powstała z inicjatywy i pod kierunkiem Oddziału Śląskiego. Publikacja ta jest wynikiem współpracy z Wydziałem Prawa i Administracji Uniwersytetu Śląskiego, Oddziałem Śląskim Krajowej Izby Doradców Podatkowych, Polską Izbą Ubezpieczeń, zaprzyjaźnionymi z Oddziałem Śląskim sędziami, jak również Akademią Sztuk Pięknych w Katowicach. Honorowym patronatem objęła ją Pierwsza Prezes Sądu Najwyższego prof. dr hab. Małgorzata Gersdorf.

Osoby zaangażowane w przygotowanie Apteczki pracowały pro bono.

Poradnik prawny dla młodzieży napisany jest przystępnym językiem, w nowoczesnej, atrakcyjnej formie. Obejmując szeroko rozumiane prawo cywilne, karne i podatkowe, Apteczka uczy, ale również przestrzega przed zagrożeniami czyhającymi na młodych ludzi. Redaktorzy Apteczki: SSO Marta Szczocarz-Krysiak i SSO Krystian Markiewicz zostali wyróżnieni w konkursie „Obywatelski Sędzia Roku 2015” zorganizowanym przez Fundację Court Watch Polska.

Akcja rozwija się i jest wzbogacana o dodatkowe

elementy: szkolenia dla nauczycieli WOS z podstaw prawa (cykl 4 szkoleń z wykorzystaniem Apteczki Prawnej zorganizowany w październiku 2015 r. we Wrocławiu), scenariusze lekcji oparte na Apteczce dostępne w internecie, sieć szkół patronackich, inscenizacje rozpraw przygotowane przez uczniów i ich wizyty w sądach.

Więcej informacji o przedsięwzięciach edukacyjnych związanych Apteczką można znaleźć pod adresem: https://www.facebook.com/apteczkaprawna.

Po wystąpieniach panelistów, odbyła się debata z udziałem przedstawicieli świata akademickiego, sędziowskiego, mediów, a także przedstawicieli Fundacji Court Watch Polska i Rzecznika Praw Obywatelskich. Dyskusja toczyła się wokół pytań – kto jest odpowiedzialny za niską świadomość prawną Polaków, jak temu zapobiegać i czy w szkołach powinna być edukacja prawna. Zwracano uwagę na to, że na konferencji nie zjawili się przedstawiciele władzy wykonawczej i ustawodawczej, ani ministerstwa edukacji. Niemożliwe jest bowiem wprowadzenie jakichkolwiek systemowych zmian bez udziału władz wykonawczych.

Podkreślano też, że tzw. zwykły obywatel nie musi mieć szerokiej wiedzy prawnej, ale powinien wiedzieć, gdzie szukać informacji oraz do kogo się zwrócić w sytuacjach, które wymagają pomocy prawnej.

Szczególny nacisk uczestnicy dyskusji kładli na kwestię edukacji prawnej poprzez kontakt z sądem i sędziami. Bo właśnie poprzez pryzmat tego, jak obywatel został potraktowany w sądzie, będzie postrzegał cały wymiar sprawiedliwości. Niezwykle istotna jest też stabilność i przewidywalność prawa oraz prosty język komunikowania się ze społeczeństwem.

Konferencja została zorganizowana przez Wydawnictwo C.H.Beck i Redakcję Kwartalnika IUSTITIA.

KATEDRA
POSTĘPOWANIA
CYWILNEGO

PROF. PRZEMYSŁAW POLAŃSKI

Stowarzyszenia Sędziów Polskich

Kwartalnik
Stowarzyszenia Sędziów Polskich
IUSTITIA

